

BEKE ANDRÁS

Vlad Izidor görögkatolikus pap két világháború közötti csíki tevékenysége (különös tekintettel a csíkszentkirályi vallásváltásokra)

Doktori kutatásomban a két világháború közötti görögkatolikus vallásváltások kérdéskörét vizsgálom az alszíki falvakban, különös hangsúllyal az 1931–1940 közötti, csíkszentkirályi tömeges rítusváltások hatását a nyelvi, etnikai és vallási identitásra. Ebben az időszakban az alszíki görögkatolikus híveket a csíkszeredai plébánián működő Vlad Izidor (1884–1965) görögkatolikus pap pasztorálta. Jelen írásomban az általam feltárt forrásokon keresztül bemutatom a pap életútját és tevékenységét, különös tekintettel arra, hogy milyen szerepe volt a Csíkszentkirályon történt vallási konverziókban.

A témára vonatkozó levéltári kutatásaimat a Gyulafehérvári Érseki Levéltárban (GyÉL), a Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár Csíkszeredai Gyűjtőlevéltárában (GyFLCsGyl), valamint a Román Nemzeti Levéltár Hargita Megyei Hivatalában (RNLHMH) végeztem. A korabeli sajtóforrásokat az Arcanum, a Szaktárs, az Elektronikus Periodika Adatbázis digitális gyűjteményében és a kolozsvári Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár periodikagyűjteményében néztem át. Ezenkívül felhasználok néhány visszaemlékezést Vlad Izidorról, amelyeket Tánzos Vilmos bocsátott rendelkezésemre, és amelyek a görögkatolikus pap 1930-as évekbeli tevékenységéről szólnak.

A székelyföldi görögkatolikusok és papjaik megítélése

Csíkban a tájegység északkeleti peremvidékén (mindenekelőtt Gyimes vidékén, Lóvészen stb.) éltek nagyobb számban olyan görögkatolikusok, akik a 19. század végén még többnyire ismerték és beszélték a román nyelvet. A Csíki-medence központi részén kevesebb görögkatolikus volt, akik már ekkor is kizárólag magyarul beszéltek, és többnyire nem is tudtak románul. Eredetükre számos különböző elmélet van. Pirigyi István úgy véli, hogy a székelyeket még a bizánci hittérítők keresztelték meg görögkatolikus hitre, így egy részük megőrizte ősi vallását a római katolikusok között.¹ Ezzel szemben

1 | Pirigyi István: *A magyarországi görögkatolikusok története. I–II.* Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza 1990.

Beke András (1998) – doktorandusz, BBTE, Hungarológiai Tanulmányok Doktori Iskola, Magyar Néprajz és Antropológia Intézet, Kolozsvár, andrasbeke19@gmail.com

<https://doi.org/10.36373/em-2025-2-5>

Ilyés Zoltán álláspontja az, hogy a székelyföldi görögkatolikusok ősei a 17–18. században itt letelepedő románok voltak, akik megtartották a görögkatolikus hitüket, viszont nyelvi asszimiláción, elmagyarosodáson mentek keresztül.² A 19. század végére általánossá vált, hogy a székelyföldi görögkatolikus hívek nem értették a román liturgiát, de a román nemzetépítés szolgálatában álló balázsfalvi püspökség mindenképp ragaszkodott ehhez. Mind a román, mind a magyar értelmiség arra törekedett, hogy ezt a kettős identitású lakosságot a saját oldalára állítsa. Ilyés Zoltán továbbá azt írja, hogy a székely közösségekben élő görögkatolikusokat a székelyek a birtokjogi helyzetük miatt továbbra is „oláhnak” tekintették, ezzel szemben a korabeli magyar sajtó görögkatolikus magyarokként említi őket.³

A székelyföldi görögkatolikusoknak a Balázsfalván tanult görögkatolikus papokon kívül nem volt saját értelmisége. Az 1890-es években három témakörben is kibontakozott egy-egy nagyobb sajtóvita a görögkatolikusok körül, mégpedig az 1894-es Memorandum-per, az 1895–1896-os millenniumi ünnepek csúcspontja és a kongrua (papok állami segélye) 1898–1899-ben történt bevezetése ügyében. A magyar értelmiségnek más módja nem lévén, a folyóiratokban és a hírlapokon adott hangot panaszának a görögkatolikus papok román nemzetépítő munkájával kapcsolatban. A sajtóban éppen támadott papok próbálták jó fényben feltüntetni és kimagyarázni a tevékenységüket.⁴ Ennek alapján Ilyés Zoltán három főbb attitűdöt különböztet meg a görögkatolikus lelkészek részéről: a lojális papok csoportja elfogadta a székelyföldi románok asszimilációját, az erősen román érzelmű papok mindenképp Balázsfalva álláspontját próbálták képviselni, a kétkulacosok pedig a mindenkori helyzethez is igazodtak. Kiemeli, hogy a Székelyföldön tevékenykedő görögkatolikus papok folyamatos alkalmazkodásra kényszerültek: Balázsfalváról nézve nem végezték jól a dolgukat, a székelyek szemében pedig románok voltak, akikben agitátorokat sejtettek.⁵ 1912-ben megvalósult a Hajdúdorogi egyházmegye felállítása, aminek egyik célja az volt, hogy a Magyarországon már csak magyarul beszélő görögkatolikus híveket egy egyházba tömörítsék. Ekkor a mai Románia területéről összesen 35 székelyföldi és 22 nagyvárad-i görögkatolikus parókiát csatoltak az újonnan létrejött hajdúdorogi püspökséghez. A székelyföldi vikariátus megszervezésétől azt várták volna, hogy a folyamatos vallás-elhagyásokat megállítsák, viszont ez nem járt sikerrel, ugyanis a környezetük által a hívekre rányomott „oláh” stigma miatt a rítusváltások tovább folytatódtak. Ezzel párhuzamosan a balázsfalvi román görögkatolikus papság minden követ megmozgatott, hogy a parókiákat ne csatolják át a székely vikariátushoz. Ennek köszönhetően újra felerősödött a székely értelmiség és görögkatolikus papok vitája a sajtóban.⁶

2 | Ilyés Zoltán: „... mentsük ki őket az oláh polip ölelő karjaiból.” A hajdúdorogi görögkatolikus püspökség szervezése Csík megyében. In: *Párbeszéd a hagyománnyal. A néprajzi kutatás múltja és jelene.* Szerk. Vargyas Gábor. L'Harmattan–PTE Néprajz–Kulturális Antropológia Tanszék, Bp. 2011. 737–754. (A továbbiakban: Ilyés Zoltán: „...mentsük ki őket...”)

3 | Ilyés Zoltán: „Kozsókókos mefiszttók” és „hazaszerető papok.” A csíki görögkatolikus papság igazodás-kényszerei a Millenium évtizedében. In: uő: *Mezsgyevilágok.* Etnikus interferenciák és nemzeti identitások térbeli mintázatai a Kárpát-medencében. Lucidus Kiadó, Bp. 152–167., 153.

4 | Uo. 154–155.

5 | Uo. 166–167.

6 | Ilyés Zoltán: „... mentsük ki őket...”, 752.

A két világháború közötti román világ változásai

A román állam 1928-ban meghozta az új kultusztörvényt, amely nagyban meghatározta az egyházak és az állam kapcsolatát. A törvény a különböző egyházakat rangsorolta: az ortodox egyház került az első helyre mint uralkodó egyház, második helyen szerepelt kiváltságos egyházként a görögkatolikus, míg harmadik helyen a különböző történelmi egyházak, köztük a római katolikus egyház is. A törvény rendőri ellenőrzést tett lehetővé a nem román egyházakkal szemben, és a kongruát a kisebbségi egyházak esetében a gyülekezetek nagyságához kötötte.⁷ A polgári törvények szerint lehetővé vált a római katolikusok és görögkatolikusok közötti vallásváltás is. A latin és görögkatolikus rítus addig lényegében egyazon vallásnak számított, és egyházi szempontból ez a helyzet az első világháború után sem változott. A rítusváltás csak a Szentszék engedélyével történhetett meg, esetenként egyéni szinten érvelve és kérve a Szentszék jóváhagyását. A tömeges vallásváltások esetében a pozitív elbírálás közel lehetetlen volt. Ezért az első világháború előtt a Székelyföldön bevett gyakorlat volt, hogy a rítusukat elhagyó görögkatolikusok először reformátusnak álltak, majd egy hét múlva római katolikusnak, így kerülve meg a Szentszék jóváhagyását.⁸ A két világháború között állami szempontból tehát a vallásváltás megtörténhetett, de egyházi szempontból még rítusváltás is szükséges lett volna. Ebben a helyzetben a román állam emberei hivatalos vallásváltásról beszélnek, míg a római katolikus egyház nem ismerte el ezeket a vallásváltásokat. Fontos megemlíteni azt is, hogy az 1920-as hatalomváltás után a román állam egyértelműnek vette, hogy a székelyföldi görögkatolikusok románok, noha a székely falvakban élő görögkatolikusok már generációk óta nem beszéltek románul. A római katolikus felekezeti iskolák nem részesültek a román állam támogatásában, emiatt az iskolák fenntartása teljesen az iskolát fenntartó egyházra, ezen keresztül pedig hívekre nehezedett, és közben az állami adók is egyre növekedtek. Az 1925-ös magánoktatási törvény alapján az erdélyi magyar történelmi egyházak csak saját felekezetükhöz tartozó tanulókat vehettek fel az iskoláikba. Emellett a törvény azt is kimondta, hogy a román eredetű gyerekeket román iskolába kell íratni,⁹ így a székelyföldi görögkatolikusok nem járathatták a gyerekeiket magyar iskolába. Az állami iskolák román nyelvűek voltak. A legtöbb állami munkahelyre csak román nemzetiségű személyt lehetett felvenni, aminek egyik leggyorsabb megoldása a vallásváltás volt.

Vlad Izidor életútja

Vlad Izidor görögkatolikus pap 1884. július 10-én született a Szeben megyei Sálfalva (Mihăleni) községben. Szülei Vasile és Rafila Izidor földművelők voltak. Az elemi iskolát szülőfalujában végezte el, majd tanulmányait a Nagyszebeni Állami

7 | Biró Sándor: *Kisebbségben és többségben. Románok és magyarok. 1867–1940.* Pro-Print Kiadó, Csíkszereda, 308.

8 | Ilyés Zoltán: „... mentsük ki őket...”, 750.

9 | Nagy Lajos: *A kisebbségek alkotmányjogi helyzete Nagyromániában,* Kolozsvár 1944. 66.

Főgimnáziumban folytatta, ahol 3. osztályos korától jó tanulmányi eredményeiért „deákasztal kedvezményben” részesült, ingyen tanulhatott. 1900-ban Budapesten, majd 1902-ben Debrecenben képviselte iskoláját tornaversenyen.¹⁰ 1904-ben sikeresen befejezte a gimnáziumot, és tanulmányait a balázsfalvi görögkatolikus teológián folytatta. 1908 szeptemberében feleségül vette Laura Albut. Ugyanebben az évben pappá szentelték, és 1921-ig a Szeben melletti Hermányban (Cașolț) szolgált.¹¹ 1915-ben tartalékos honvéd segédlelkész lett az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregében,¹² ugyanabban az évben ki is tüntetik (2. osztályú érdemkereszt lelkészek számára a fehér-vörös szalagon),¹³ majd 1916-ban újabb kitüntetést (Vörös Kereszt hadiékítményes II. osztályú díszjelvény)¹⁴ és legfelsőbb dicsérő elismerést¹⁵ kap. Egy román sajtócikk szerint később a Románia Csillaga (*Steaua României*) renddel háromszor is kitüntették.¹⁶

1921-ben nevezik ki a csíkszeredai görögkatolikus plébánia papjává, amelyhez több filia is tartozik (Csíkszentkirály, Csíkpálfalva, Csíkcsecs és Lóvész), de minden bizonnyal már korábban is Csíkban tartózkodik, ugyanis a csíkszeredai Katolikus Főgimnázium 1920-as értesítőjében is szerepel a neve azzal a megjegyzéssel, hogy elvállalta a görögkatolikus diákok hitoktatását.¹⁷ Kezdetektől járta a hegyeket, és aktív tagja volt a helyi vadásztársaságnak. 1926-ban a Csíkszeredai Vadásztársaság tiszteletbeli felügyelőjének nevezték ki.¹⁸ Ugyanebben az évben jelölték Csík vármegye tanácsába, és az alapító gyűlésen a megyei tanács kinevezte az egészségügyi és népjóléti bizottság előadójának.¹⁹ 1927-től kezdve aktívan részt vett a Liberális Párt Csík vármegyei megszervezésében.²⁰ 1929-ben az állam megszüntette a csíkszeredai tanácsot, helyette időközi bizottságokat (*comisiune interimară*) nevezett ki, és a megyei időközi bizottságban helyet kapott Vlad Izidor is.²¹ Ezt követően 1940-ig tagja volt minden megyei tanácsnak vagy az azt helyettesítő időközi bizottságoknak. 1930-ban bekerült a Csík megyei mezőgazdasági kamarába, ekkor a sajtó mint *gazdálkodóra* hivatkozott rá.²² 1940-ig a választott mezőgazdasági kamara vagy az azt helyettesítő ideiglenes bizottság állandó tagja volt, sőt 1932-től a mezőgazdasági kamara elnöki funkcióját is betöltötte.²³ 1931-ben, 1933-ban és 1934-ben a sorozóbizottságba delegálta a megyei tanács. 1933-ban a Nemzeti Liberális párt színeiben indult a képviselő testületi választásokon, és

10 | Ferenczy István (szerk.): *A nagyszebeni m. kir. állami főgimnázium értesítője az 1896–1897; 1897–1898, 1898–1899, 1899–1900, 1900–1901, 1901–1902, 1902–1903, 1903–1904. iskolai évről*

11 | Prot. stavr. Izidor Vlad *Telegraful Român*, 1965. 113. évf. 25–26 sz. 4.

12 | *Rendeleleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára. Személyes Ügyek*, 1915, 42. évf. 14. sz. 192.

13 | *Rendeleleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára. Személyes Ügyek*, 1915, 42. évf. 79. sz. 1145.

14 | *Budapesti Közlöny*, 1916. 50. évf. 166. sz. 2.

15 | *Rendeleleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára. Személyes Ügyek*, 1916, 43. évf. 108.

16 | Curte. 2022.

17 | Pál Gábor (szerk.): *Az Erdélyi R-m. Kath. Status Csíkszeredai Főgimnáziumának Értesítője Az 1920–1921-Ik Iskolai Évről*. Csíkszereda, Szvoboda Miklós könyvnyomtató. 1920.

18 | *Monitorul Oficial*, 1926. 138. sz. 5.

19 | A csíkmegyei tanács alakuló gyűlése *Csiki Lapok* 1926. 38. évf., 26. sz. 1.

20 | A liberális szervezkedés *Hétfői Napló* 1927. 4. évf. 23. sz. 4.

21 | *Monitorul Oficial*, Partea 1, 1929. 240. sz. 4. old

22 | A csiki és háromszéki mezőgazdasági kamara új tagjai. *Brassói Lapok* 1930. 36. évf. 186. sz. 1.

23 | Megalakult a Mezőgazdasági Kamara interimár bizottsága. *Csiki Néplap* 1932. 2. évf. 48. sz. 2.

póttagként kerül be.²⁴ 1937-ben Csík megye tanácsa a közgyűlésén a közigazgatási, a pénzügyi és az ellenőrzési bizottság tagjának választotta.²⁵ A Nemzeti Liberális párt színeiben 1937-ben is indult a választásokon, és ugyancsak pótlistára jutott be.²⁶ A mezőgazdasági kamara tagjaként számos kiállítás szervezésében vett részt, ahol számos díjat is nyert szimentáli²⁷ fajbikáival, teheneivel és kutyáival. A nagyobb román nemzeti ünnepeken Csík megyét több ízben képviselte Erdély-szerte. Csíkban a románok vagy magyarok által szervezett nagyobb eseményeken rendszeresen jelen volt, felszólalt, és adott esetben, ha ez szükséges volt, fordított is. Az Astra kultúregyesület gyűléseinek és az antirevizionista gyűléseknek aktív résztvevője, felszólalója, előadója volt. A korabeli újságok olykor esperesként is hivatkoznak rá, viszont hivatalos kinevezéséről nem találtam adatot.

A második bécsi döntést követően, 1940 októberében Vlad Izidort a korábbi csíkszentkirályi térítései miatt kiutasították Magyarország területéről.²⁸ Ekkor menekült Balázsfalvára, majd 1942-ben a dél-erdélyi Ósínkán (Șinca Veche) végzett szolgálatot.²⁹ 1944-ben visszatért Csíkszeredába, és elkezdte újraépíteni a lerombolt parókiát. 1948-ban, a görögkatolikus egyház betiltásakor áttért ortodox hitre, és tovább folytatta papi hivatását. 1965. május 16-án halt meg, sírja a csíkszeredai temetőben van.³⁰

A csíkszentkirályi görögkatolikusok lélekszámának alakulása

Vlad Izidor két világháború közötti csíkszentkirályi tevékenységének megértéséhez szükséges statisztikai adatok tükrében látni a falu görögkatolikus lakosságának számbeli változását:

Csíkszentkirály lakosságának etnikai megoszlása 1850–1941 között³¹

Év	1850	1880	1890	1900	1910	1920	1930	1941
Összesen	1696	1565	1532	1670	1606	1574	1826	1976
Magyar	1593	1511	1521	1670	1601	1455	1678	1973
Román	69					119	104	1

24 | *Monitorul Oficial*, Partea 1, 1933. 300. sz. 51.

25 | Közgyűlést tartott Ciuc megye tanácsa, *Magyar Lapok* 1937. 6. évf. 121. sz. 9.

26 | *Monitorul Oficial*, Partea 1, 1937. 105 évf. 301. sz. 65.

27 | A korabeli sajtó nyelvhasználatában sementáli.

28 | Gergely György kézdiszentkereszti parókus jelentése Papp György hajdúdorogi püspöki titkárnak a székelyföldi görögkatolikusok helyzetéről, 1940. nov. 13. In: *Források a magyar görögkatolikusok történetéhez*. 6. kötet: 1939–1972. *Collectanea Athanasiana II. Textus/Fontes 4/6*. Szerkesztette: Véghseő Tamás. Közreadják: Földvári Katalin, Varga Anett, Sárándi Tamás, Suslik Ádám. Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza, 2022. 148–153. Ugyanezt a dokumentumot közli Hámori Péter a *Székely-oláh görögkatolikus sors történet* című tanulmánya (*Regio XVIII.* 2007. 2. 189–222.) mellékletében.

29 | Misiuni sfinte. *Unirea* 1942. 52 évf. 16. sz. 4.

30 | Prot. stavr. Izidor Vlad *Telegraful Român*, 1965. 113. évf. 25–26 sz. 4.

31 | Online: <https://nepszamlalas.adatbank.ro/?pg=etnikai&id=473> (2025. 01. 21.).

Csíkszentkirály lakosságának felekezeti megoszlása 1850–1941 között³²

Év	1850	1857	1869	1880	1890	1900	1910	1930	1941
Összesen	1696	1514	1516	1565	1532	1670	1606	1826	1976
Római katolikus	1627	1449	1460	1495	1466	1567	1537	1684	1914
Görögkatolikus	69	65	55	64	54	31	38	90	9
Ortodox							1	11	2
Református					8	34	21	19	40

Az 1850-es első hivatalos felmérés katonai célú népszámlálás volt. Ekkor a faluban 69 román tüntetnek fel, és ugyanennyi görögkatolikust. 1880-tól kezdve a magyar kérdőívek rákérdeztek az anyanyelvre és az ismert nyelvekre is, és ezek alapján határozták meg az nemzetiségi hovatartozást.³³ Ennek tükrében az 1880–1910 közötti években senki nincs román nemzetiségűnek feltüntetve, viszont a felekezeti hovatartozás adatsorában kirajzolódik egy magyar ajkú, görögkatolikus vallású, folyamatosan fogyatkozó kisebbség. Az 1920-as adatfelvételt sem a magyar, sem a román statisztikusok nem tartják megbízhatónak, ugyanis ez a felmérésre a választójogi és közigazgatási reformot készítette elő, és az adatok feldolgozása körül is számos hiba, pontatlanság történt.³⁴ Ekkor mindenesetre 119 román nemzetiségű személyt tüntettek fel a faluban. Az 1930-as népszámláláskor – a korábbi magyarországi mintáknak köszönhetően – a kérdőívbe bekerültek a nyelvismeretre vonatkozó kérdések is, de már nem ez képezte az etnikai hovatartozás eldöntésének alapját.³⁵ Ezek a keretek a számlálóbiztosok számára mindenesetre lehetővé tették, hogy önkényesen állapítsák meg a kérdezett személy etnikai hovatartozását, illetve jogi alapot is biztosítottak az esetleges büntetések számára, amennyiben a számlálóbiztos úgy ítélte meg, hogy a megkérdezettek hamisan vallottak nemzetiségükről. Van példa van arra is, hogy népszámlálás előtti eligazításon elhangzott, hogy a görögkatolikus és ortodox vallású egyéneket mindenképp román nemzetiségűnek kell feltüntetni.³⁶ Az így lezajlott 1930-as népszámlálás Csíkszentkirályon 90 görögkatolikus és 104 román személyt mutatott ki. Az 1941-es magyar népszámlálás alkalmával mindössze 1 személy vallotta magát románnak, és 9 személy görögkatolikusnak.

Csíkszentkirályon a görögkatolikus vallásra való áttérések nagy része éppen az 1930-as román és az 1941-es magyar népszámlálások között eltelt időben történt. Döntő jelentőségű volt, hogy 1931-ben a faluközösség egy része, a római katolikus plébános és a falu népe között kialakult konfliktus következtében, 101 római katolikus hívő elhagyta vallását, és görögkatolikus rítusra tért. Fontos tény, hogy a faluban rajtuk kívül éltek régebbi görögkatolikusok is. 1940-ben, a második bécsi döntés után a magyar hatóságok erővel térítették vissza a görög rítusúakat a latin rítusra, a régebbieket és az újonnan áttérteket egyaránt.

32 | Online: <https://nepzsamlalas.adatbank.ro/?pg=felekezeti&id=473> (2025.01.21.)

33 | Egry Gábor–Seres Attila: *Magyar levéltári források az 1930. évi romániai népszámlálás nemzetiségi adatsorainak értelmezéséhez*, Kriterion, Kvár 2011. 14.

34 | Varga E. Árpád: *Fejezetek a jelenkori Erdély népesedéstörténetéből. Tanulmányok*. Püski, Bp. 1998. 23.

35 | Egry Gábor–Seres Attila: *i. m.* 14.

36 | *Uo.* 21–22.

A görögkatolikusok számának alakulását a források alapján nehéz pontosan nyomon követni. Erdélyi Sándor 1939-es korabeli beszámolója szerint a két világháború közötti időszakban Csíkszentkirályon 52-ről 205-re növekedett a görögkatolikus hívők száma.³⁷ A *Româniî din Covasna și Hargita* című, 2003-ban megjelent kötet az 1930-as évek végére 165 görögkatolikusról számol be a településen.³⁸ Az 1940-es magyar hatalomátvétel után történt erőszakos áttérítések után több kimutatás is készült az egykori csíkszentkirályi görögkatolikusokról. Egyiket az állami anyakönyvi hivatal jegyzője készítette a volt görögkatolikusok születési és házassági adatai alapján, egy másikat pedig a helyi plébános 1931–1935 között és 1935–1938 között a római katolikus vallást elhagyókról.³⁹ A jegyző jegyzéke szerint 1940-ben 124, 1895 előtt helyben született görögkatolikus tért át római katolikus hitre, az áttértek közül 41-en 1895 után születtek, továbbá 28 olyan személy is áttért, aki nem Csíkszentkirályon született. Ezek alapján tehát összesen 193 görögkatolikus volt 1940-ben a faluban. A plébános által készített kimutatások szerint 1931-től 1935 márciusáig összesen 112-en váltottak rítust, ebből 102 személy 1931-ben, 1 személy 1932-ben, 7 személy 1934-ben és 1 személy 1935-ben. Ezek közül 1931. július 20-án visszatért római katolikus hitre 12 hívő, 1932-ben 7 hívő, 1935-ben 7 hívő, 1 hívő neve mellett nem tüntette fel a visszatérés dátumát. 1935 májusától 1938 májusáig összesen 48 rítusváltás történt, ebből 5 1935-ben, 24 1936-ban, 19 1937-ben és 1 1938-ban. Tehát 1931-től 1938-ig összesen 151 személy tért át görögkatolikus hitre. Az iratokhoz csatolt levélben a plébános felterjeszti az általa készített névsorokat a püspöki helytartónak, melyben kijelenti: „Csíkszentkirályon egyetlen görög katolikus sincs”. Amint azonban a népszámlálási adatokban előbb láttuk, 1941-ben 9 személy görögkatolikusnak vallotta magát. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy bár az 1940-es áttérések a polgári törvény szerint megtörténtek, az áttért hívek egy része nem jelent meg a római katolikus egyház előtt esküt tenni. 1943-ban a plébános felszólítására 31 ember adott be kérést, melyben kijelentik, hogy önszántukból hagyják el a görögkatolikus hitet, és kéri a befogadásukat a római katolikus egyházba, de plébános továbbra is panaszodik, hogy a faluból sokan nem tették még meg ezt a lépést.

Az elérhető adatokat összesítve és a jegyzékekben szereplő neveket, illetve névváltoztatokat egységesítve, megállapíthatjuk, hogy a fent említett időszakban összesen 273 embernek volt köze valamilyen formában a görögkatolikus egyházhoz a faluban. Ez a szám jóval nagyobb annál, mint ami a statisztikai adatokból kitűnik. A helyzetet bonyolítja, hogy az 1930-as évek vallásváltásai nem egyirányúak, hanem a fent bemutatott adatok alapján az is látható, hogy kisebb számban vannak az eredeti vallásukhoz visszatérők is. Fontos megállapítani továbbá azt is, hogy az 1931-es tömeges vallásváltás nem egyszeri alkalom volt, hanem később is folyamatosan történtek áttérések a faluban. A bonyolult folyamatok eredményeként Vlad Izidor pasztorációja alatt mindenesetre közel hétszeresére nőtt a görögkatolikus gyülekezet lélekszáma Csíkszentkirályon, és az 1930-as évek második felében templomépítésre is sor került.

37 | Erdélyi Sándor: Székely Keserves. *Magyar Szemle* 35. kötet, 1939. 360–366.

38 | Lăcătușu, Ioan–Lechințan, Vasile–Pătruñel, Violeta: *Româniî din Covasna și Hargita*. Editura Grai Românesc, Miercurea-Ciuc 2003. 624–625.

39 | GYFL CSGYFL, Csíkszentkirályi Plébánia iratai, 516/g. Tematikusan rendezett iratok. Lásd: Görögkatolikusokkal kapcsolatos hivatalos iratok. 1931–1945.

Vlad Izidor csíkszentkirályi tevékenysége

A két világháború közötti időszakban a csíkszentkirályi magyar görögkatolikusok is hasonló problémákkal küzdöttek, mint a Székelyföld más részein élő társaik: a filiális létből adódóan gyér a pasztoráció, távol van tőlük a görögkatolikus templom, nem ismerik a román liturgikus nyelvet.⁴⁰ A csíkszentkirályi görögkatolikus hívek a 20. század elejéig a csíkszentgyörgyi görögkatolikus egyházközséghez tartoztak. A csíkszeredai görögkatolikus egyházközséget csupán 1918 után kezdték szervezni, és Vlad Izidort 1920–21-ben épp ezért helyezték ide. Ekkor még ehhez a plébániához mindössze hat falu tartozott, 1931-ben már összesen huszonhét. Csíkszentkirályt valamikor a 1920-as évek közepén csatolták át Csíkszentgyörgyötől Csíkszeredához. 1931 előttről nincs információ a görögkatolikus papok csíkszentkirályi tevékenységéről.

1931-ben Csíkszentkirályon új kántortanítót választottak, ami Barabás Márton (1888–1966) római katolikus plébános és hívei között egy éles konfliktust eredményezett. Ennek előzményeként meg kell említenünk, hogy a román hatalomátvétel eredményeként a plébános lett a felekezeti iskolák vezetője is, ezáltal a tanítókat is neki kellett az egyház kasszájából kifizetnie, vagyis gazdasági funkciói is keletkeztek. A levéltári adatok arról tanúskodnak, hogy az anyagiakat illetően a saját boldogulását előtérbe helyezte. A konfliktus fontos előzménye volt az is, hogy a plébános 1931-ben arra ösztönözte a híveit, hogy próbálják elkergetni a falu román jegyzőjét, de ez a próbálkozása nem sikerült. Az 1931-es kántorválasztáskor a falu lakosságának jelentős része, épp a legtekintélyesebbnek számító családok, az ekkor helyettes kántortanítót támogatta, aki jelöltként indult a végleges kántortanítói állásért azzal a jelölttel szemben, akit maga a plébános és falusiak kisebbik része támogatott. Mivel a választói gyűlésen a helyettes kántortanító került az első helyre, ezért a plébános jelöltjét támogatók több levelet is írtak a gyulafehérvári püspökhöz, miszerint a választásról kizárták őket, és hogy az így megválasztott személy nem alkalmas a posztra. A püspök a kinevezési jogával élve a plébános jelöltjét nevezte ki kántortanítónak, amit a falu népe nagy felháborodással fogadott: nem engedték be a templomba a pap jelöltjét, és küldöttséget küldtek a püspökhöz, hogy változtassa meg a kinevezését, amit azonban az egyházfő elutasított. Ekkor a plébános a húsvétszombati feltámadási szertartás alkalmával csendőrökkel próbálta bevitetni a templomba a saját kántorjelöltjét, de a kórusfeljáróban dulakodás támadt, és így az új kántor beiktatása nem sikerült. A pap kezdeményezésére másnap, a húsvétvasárnapi szentmisén az ellenállók vezéregyéniségeit román csendőrök szedték össze, felkísérték őket Csíkszeredába, többször megverték őket, az éjszakát az ottani csendőrőrsön töltötték, majd büntetőjogi eljárásokat indítottak ellenük.

Az események után a katolikus egyház kivizsgálásokat indított, hogy derítse ki, hogy ki felelős a történetekért. Először az egyháztanácsot, majd a falu régi kántortanítóit ellenőrizték. Közben a falu népe követelte, hogy a plébános hagyja el a falut, szüntesse meg az általa kezdeményezett jogi eljárásokat, és fizesse ki az általa okozott károkat. A püspök döntése az ügyben az lett, hogy a plébános helyben marad, és egy harmadik személy tölti majd be a kántortanítói állást a faluban. Ebben az elmérgesedett helyzetben a plébánossal haragban lévő hívek egy része a római katolikus vallás elhagyása

40 | Ilyés 1998, 8.

mellett döntött: előbb a magyar reformátusokkal próbáltak egyezkedni, majd miután ott elutasításra találtak (ti. a reformátusok azzal érveltek, hogy ilyen okokból nem lehet az ő hitükre térni), a görögkatolikusokhoz, sőt az ortodoxokhoz fordultak azzal a kéréssel, hogy vallást szeretnének váltani.

Amikor a csíkszentkirályiak ezzel a kérésükkel megkeresték a csíkszeredai görögkatolikus plébánost, Vlad Izidort, ő készségesen befogadta őket. Ezt azzal is indokolta, hogy a római katolikusok áttérése a görögkatolikus rítusra csupán rítusváltást jelent, és így lehetőség adódik arra, hogy ezek a megátalkodott hívők megmaradjanak a katolikus egyház keretei között, azaz ily módon nem válnak sem protestánsokká, sem ortodoxokká. Biztosította ugyanakkor a híveket arról is, hogy akik át akarnak térni, a vallásváltással továbbra is magyarok maradhatnak.⁴¹ Az áttérésekkel kapcsolatos hivatalos eljárást Vlad Izidor maga indította el, és a helyi tanácstól ő maga vitte be a plébánoshoz az áttérési nyilatkozatokat. Ettől kezdve 30 nap kellett, hogy elteljen, hogy a polgári törvény szerint hivatalos legyen a vallásváltás. Kezdetben az áttérni szándékozók száma folyamatosan ingadozott, végül 25 család, azaz 101 lélek adta be az áttérési kérelmet, és még további mintegy 100 család fontolgatta az átállást.

Ezt követően mind a római katolikus plébános, mind az egyház, mind a korabeli magyar értelmiség Vlad Izidort tekintete a csíkszentkirályi áttérések fő okozójának, de a falu népe elsősorban a saját papját hibáztatta. Végül a kedélyek megnyugtatására, egyetlen megoldásként a római katolikus püspök 1931 őszétől elmozdította Barabás Márton plébánost a faluból, de a vallási konverziók ezzel nem szűntek meg.

Ebben az időszakban a görögkatolikus lelkészek valóban igyekeztek hívőkre szert tenni, és római katolikusokat a saját rítusukra állítani. Például „térítettek” a Csíki-havasoknak azokon a hegyi területein, ahol a római katolikus egyház pasztorációja a nagy távolságok és a nehéz megközelítés miatt gyenge volt. A csíkszentkirályi plébános leveleiben emellett sokszor feltűnik Vlad Izidorról szemben az a vád is, hogy a görögkatolikus pap a kisebb képével (egyházadó) csalogatja magához a híveket, mindössze 300 lej képét kér, és még azt sem siet begyűjteni. Itt jegyezzük meg, hogy 1931-ben a római katolikusoknál a teljes kepe 6000 lej volt, amire az egyháznak nagy szüksége is volt, hogy plébánosát, iskoláját és tanítóit fenn tudja tartani.

A görögkatolikus lelkész „agresszív” térítési munkájáról viszonylag kevés adatot találtam. Egyrészt azért, mert a pap „finom módszerekkel” dolgozott: mindennemű segítséggel (például törvényszéki ügyek alkalmával), különböző ajándékokkal próbálta magához csalogatni a jövődöbéli híveit. A faluban így emlékeztek erre:

Vízkeresztkor osztogatta a pománát s a cukorkát. A [Vlad] kocsi[ja] meg vót rakva lábbelivel s ruhaneművel. Neki képét nem kellett fizetni.⁴²

Volt egy olyan dolog, értetted-e, hogy Vládnak a törvényszéken, értetted-e, erős keze volt. A törvényszékkal karöltve nagy fiú volt, olyan befolyása volt. Mi volt, mi nem volt, de valami volt, az biztos. [...] Történt egy dolog, hogy a polgár... ha a polgár

41 | GyÉL. I. 1/a. 28.cs. 1633/1931. Csíkszentkirályi apostaták.

42 | Táncoz Vilmos gyűjtése. Adatközlő: özv. Táncoz Sándorné szül. Bocskor Erzsébet, szül. 1926. A gyűjtés időpontja: 2018. aug. 23.

*vagy erdőbüntetés vagy ölés vagy lopás, vagy valami más bűnbe esett, s a törvényszék elejébe került, akkor Vladhoz kellett mennie. Értetted-e?! Vlad elintézte, érted-e, az átállásnak fejbe.*⁴³

Vlad Izidornak az előbb bemutatott politikai karrierje alapján megvolt az ismeret-sége, tekintélye, társadalmi és gazdasági tőkéje ahhoz, hogy ezt a pozícióját sikeresen tudja kamatoztatni a vallási térítésekben. Az állam által támogatott vallás papjaként az államtól kapott támogatásokat a hívei és a leendőbeli hívei között osztotta szét, de még ennél is többet nyomott a latban, hogy tekintélye és széles körű ismeret-sége révén illegálisan el tudta rendezni bizonyos törvénybe ütköző kihágások, problémák elsimítását.

A görögkatolikus lelkész térítőmunkájának eredményét részben a csíkszentkirályi új plébános is dokumentálta panaszleveleiben és beszámolóiban. Mivel az áttérések csak polgári jogi szempontból történhettek meg a Szentszék jóváhagyása nélkül, ezért hivatalosan a római katolikus egyház soha nem ismerte el ezeket. Ebből adódóan a római katolikus és a görögkatolikus lelkész között folyamatos konfliktusok alakultak ki a hívek pasztorációja körül. Egy, 1931 áprilisában a gyulafehérvári püspökségről kiküldött körlevél arra szólítja fel a plébánosokat, hogy a vallást elhagyók és vallási szempontból rendezetlen helyzetben lévő hívek pasztorációjától (keresztelés, esketés, temetés, gyóntatás, házszentelés stb.) tartózkodjanak, és amennyiben ezt mégis megteszik, ezt csak az esetleg érintett román pap írásos beleegyezésével tegyék.⁴⁴

Csíkszentkirályon az első ilyen konfliktusra még 1931-ben került sor, még a régi, a konfliktust és az átállásokat kiprovokáló plébános idejében. Ekkor történt, hogy meghalt Tánzos Péter görögkatolikus megyebíró római katolikus felesége, és a görögkatolikus pap végezte a temetési szertartást. A halott fia a római katolikus plébánostól ki kellett, hogy kérje a halotti bizonyítványt, de mivel a plébános nem adta ki, utána a görögkatolikus paphoz fordult, hogy ő szerezze meg a temetés elvégzéséhez szükséges iratot. Ekkor a két pap egymást feljelentéssel fenyegette meg, majd Vlad Izidor a helyi római katolikus plébános engedélye nélkül a halottasháznál elvégezte a koporsótétel szertartását. Erre a plébános retorzióként megtiltotta a harangozónak, hogy a római katolikus templom harangját a temetésre meghúzzák. Másnap Vlad Izidor a csíkszentkirályi állami tanítóval és az őrmesterrel kényszerítette a harangozót, hogy harangozzon a halottnak. Egy másik ilyen konfliktus akkor keletkezett, amikor Vitos Lajos és Bíró Teréz gyerekeit Vlad Izidor görögkatolikusnak keresztelte meg a római katolikus plébános tudta és engedélye nélkül. A plébános nem volt tisztában azzal, hogy a szülők már korábban beadták áttérési kérelmüket.⁴⁵ Ilyen vitás eset volt később az is, hogy amikor 1937-ben meghalt az áttért Bartis Mihály latin rítuson maradt, azaz át nem tért felesége, Vlad Izidor a római katolikus plébános engedélye nélkül eltemette az asszonyt.⁴⁶

43 | Tánzos Vilmos gyűjtése. Adatközlő: Tánzos Simon, szül. 1928. A gyűjtés időpontja: 1995. okt. 26.

44 | GYFL CSGYFL, Csíkszentkirályi Plébánia iratai, 516/f. Tematikusan rendezett kötetek, 2.d.: a. kötet: püspöki rendeletek protokolluma. 1861–1931.

45 | GyÉL. I. 1/a, 28. cs. 2633/1931, Görög katolikus plébános eljárása.

46 | GYFL CSGYFL, a csíkszentkirályi plébánia iratai, 516/g. Tematikusan rendezett iratok, 1.d.: görögkatolikusokkal kapcsolatos hivatalos iratok, 1931–1945.

1931 szeptemberében iktatták be az új csíkszentkirályi plébánost, Péterfy Bélát (1885–1970). Az első panaszlevél tőle 1934-ből van, amikor azt nehezményezi, hogy a falu tanítója megtagadta tőle, hogy vallásórát tartson az állami iskolában. Ezért azzal érvelve, hogy mivel az 1931-ben áttértek csak a polgárjog szerint görögkatolikusok, egyházi szempontból pedig nem, kéri a görögkatolikus lelkészt és a római katolikus püspököt, hogy vegyék rá az állami tanítót, hogy ő megtarthassa a hitoktatást ezeknek a gyerekeknek. Itt számol be a püspöknek arról is, hogy az 1931-es tömeges rítusváltás után „szotyogva” történnek további áttérések is, és hogy a görögkatolikus papnak ágensei vannak a faluban, akik mindent megtesznek azért, hogy a még ingadozó hívek hagyják el vallásukat, azokat pedig, akik vissza szeretnének térni ősi vallásukra, megátolják ebben. Arról nincsenek adataim, hogy kik lehettek a román pap agitátorai a faluban, viszont elképzelhető, hogy ezek a volt római katolikus hívek köréből kerültek ki, és olyan személyek lehettek, akik az 1931-es kántorválasztás után hagyták el vallásukat, mert a plébános és püspök által cserbenhagyva érezték magukat.

1935-ben Péterfy az esperesének írt levelében, konkrét helyzeteket idézve, így számol be az ő addigi papsága idején történt vallásváltások okairól:

Tamás Ferenc pásztor jó módú gör. kath. gazda nevelte (ti. a szóban forgó megnevezett személyt), s vagyont azzal a feltétellel iratta rá, ha gör. kath. lesz.; Moldován Ferenc községi jegyzőnek nincs jegyzői oklevele, s hogy biztosítsa magának az állást, rítust változtatott. Felesége és lánya nem követte.; (Hét ember) rítus változtatási kísérlete azért történt, mert a családfelek évekkal ezelőtt mint községi tanácsosok tudatlanságuk miatt többszáz ezer Lejes kárt okoztak a községnek, melyért a község perbe fogta őket. Valaki azt tanácsolta nekik, hogy ha románok lesznek, felmentik őket. Ügyük a táblánál van, de rosszul áll. Tánchos Dávidnak nincs rendben az állampolgársága, s rítus változtatással véli rendeztetni.

Vlad Izidor lelkészi és politikai tevékenységének megítélése

A csíkszeredai polgárság és magyar politikai elit korabeli sajtóbeli megnyilatkozásai árnyaltan mutatják be Vlad Izidor működését. Első említését a *Csiki Lapok* 1923-as évfolyamában találtam: ekkor mások mellett kéri a belügyminisztert, hogy hagyja abba a csíkszeredai polgármester üldözését.⁴⁷ A sajtóból tudjuk meg azt is, hogy 1924-ben román tanfolyamot indít nők számára, 1923-ban hadiárvaik javára, majd 1929-ben a csíkszenttamási tűzkárosultak számára szervez gyűjtést. Dr. Nagy András, csíkszentkirályi származású orvos emlékiratában ezt írja:

1923-ban Petőfi születésének százéves évfordulóját ünnepelte a magyarság. [...] Önképzőkör ide vagy oda, azért a „nagylélegzetvételi szavalásokat” mégis reám bízták. Így „szavaltam” (most érzem, milyen rossz mellékíze van e szónak) a *Dalnok búját* – Kozma Lili kísérte, melodráma-feldolgozás volt –, a közönség első soraiban ülő Vlad

47 | Csíkszereda város polgármesterének elmozdítása. *Csiki Lapok* 1923. 35. évf. 1. sz. 1.

Izidor görög katolikus tisztelendő nagyon is értette a költeményt, ám dicséretére legyen mondva, egy kis somolygással elintézte magában.⁴⁸

Vlad Izidor tehát nemcsak részt vesz a magyarok emlékünnepein, hanem számára fontos az is, hogy jó kapcsolatot ápoljon velük (a korszak hangulatát ismerve akár fel is jelenthette volna a hasonló megnyilvánulásokat).

1931-ben egy olvasói kérésre válaszolva a *Csíki Néplap* hasábjain jelent meg róla a következő jellemzés Domokos Pál Péter tollából:

Vlad Izidor az Ur görög katolikus szőlőjének jámbor munkása, ahogy egyházi körökben mondani szokták, köznyelven pedig román pap. Hogy hol született, honnan jött, nem tudom. Az ismeretség Nagyrománia létrejötte után nem sokkal kezdődik. Törpe, hegyesszakállú emberke jelent meg városunkban, ki szapora léptekkel járt, románul és magyarul egyformán tökéletesen beszélt. Az emberverés még javában divatozott és embereink jóformán tökéletesen beszélt. Az emberverés még javában divatozott és embereink jóformán megnyilatkozni se mertek, amikor Vlad Izidor mint az ünnepek akkori mozgatója és fő-fő konferansza szellemes magyarnyelvű mondásaival valamiképpen a magyar közönség bizalmába jutott. Az általános vélemény szerint eszes ember. Utcai járás-kelése közben fascista módon felemelt jobb kezével üdvözlö embertársait, halk „respekt”, vagy hasonló köszöntéseket mondván. Nem csekély számú kutyáival gyakran vadászni jár, s azt mondják, nem hiába. Egyébképpen megyei tanács tag, a mezőgazdasági kamara alelnöke, minden idők minden áthidaló (interimár) bizottságának tagja stb. stb. Ez mindeddig rendben van. A felsorolt ténykedések a papi funkciók végzésével szépen összeegyeztethetők, ezek végzéséért közbecsülés és tisztelet járna.⁴⁹

Ezt követően a cikkíró azt is közli, hogy a választások előtt Vlad Izidor a csíkszentmihályiaktól aláírásokat gyűjtött úgymond „a magyar iskolára”, csak hogy kiderült, hogy a román papír, amelyet az emberek aláírtak, a román képviselőjelöltek listája volt.⁵⁰ A cikk megjelenése után Domokos Pál Pétert, az 1931-ben indult *Csíki Néplap* főszerkesztőjét a magyar politikai elit részéről kritika érte, hogy hogyan ápolja a „többségi együttélés lehetőségét”.

A csíksomlyói származású Fodor Sándor a *Tíz üveg borvíz* című, 1979-ben megjelent könyvében arra emlékezik, hogy az 1940-es magyar bevonulás után Dr. Pál Gábor magyar politikus volt az, aki védelmébe vette a román papot:

Amikor 1940 őszén, a bécsi döntés után, holmi nemzeti gőzben pácolt fejű csoport – lehetnek vagy százötvenen – a Csíkszeredában maradt görög katolikus pap, a »medvés« Vlad atya háza elé vonult, és ott üvöltözött, Dr. Pál Gábor kergette szét őket. Szavaira is emlékeznek még a szeredaiak, amelyekkel ráripakodott a huligán bandára; nekem Vlad atya idézte húsz évvel ezelőtt: – Takarodj csőcselék!⁵¹

48 | Dr. Nagy András: *Lót visszánéz*. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda 2001. 71.

49 | Domokos Pál Péter: *Vlad Izidor Csíki Néplap* 1931. 1. évf. 6. sz. 2.

50 | Uo.

51 | Fodor Sándor: *Tíz üveg borvíz*. Kriterion, Buk. 1979. 85–86.

A fenti idézetek jól mutatják, hogy Vlad Izidor megítélése végső soron pozitív volt. Ez több dologból adódik. Már 1920-ban Csíkszeredában volt, és aktívan részt vett a magyar kulturális életben. Bár a románosítás aktív résztvevője volt, dél-erdélyi gyerekkori szocializációja miatt érzékeny volt a kisebbségi helyzet nehézségeire. A román bürokrata elittől eltérően tisztában volt a Székelyföld szociális problémáival, és a régi magyar elittel együttműködve megpróbált ezekre megoldásokat találni. Voltaképpen hidat képezett a székelyek és a román állam között. Emiatt a magyar politikum is hajlamos volt arra, hogy szemet hunyjon a görögkatolikus pap nemzetépítő „félrelépései” fölött. A végeredmény az lett, hogy sem a magyar politikai elit, sem a román hatalmi bürokrácia nem fogalmazott meg túl nagy kritikát vele szemben.

A korábban bemutatott pozitív példák mellett számos olyan eseményről is tudunk, amelyek negatív fényben állítják be a személyiségét. 1929-ben a prefektus tanoncotthont akart létesíteni, és egy bizottság nevében, amelynek Vlad Izidor is tagja volt, megvásárolt egy házat, amelyet aztán továbbadott az államnak, az eredeti összeg többszörösét keresve meg ezen az ügyleten. Az állam megkárosítása miatt a munkaügyi minisztérium bünvádi eljárást indított a prefektus ellen.⁵² 1931-ben egy Kelemen István nevű személy állami állásba szeretett volna jutni, ezért megkereste a csíkszeredai pénzügyigazgatót, aki azt mondta neki, hogy amennyiben családjával együtt áttér román vallásra, akkor alkalmazni fogja. Ezt követően Kelemen felkereste Vlad Izidort, aki be is fogadta a gyülekezetébe. Az ügy kapcsán a magyar sajtóban azzal gyanúsítják a görögkatolikus papot, hogy a háttérben a pénzügyigazgatóval egyezkedett.⁵³ 1934-ben amiatt neheztelt a *Brassói Lapok*, hogy az időközi bizottság egyházi és kulturális célokra félretett félmillió lejt, viszont a pénzt csak román egyházi célokra osztotta szét, köztük a csíkszentkirályi templom építésére, de magyar célra semmi sem jutott.⁵⁴ Volt néhány olyan sajtócikk is, amelyek nemcsak a helyi sajtóban jelentek meg, hanem más újságokban is. Időrendben az első egy 1934-es tudósítás volt arról, hogy Vlad Izidor medveboca betévedt a római katolikus reggeli szentmisére, körbeszaglászott pár ministránst, megpróbált felmászni az esperes ölébe, majd mikor bezárták a sekrestyébe, onnan valahogy feltalált a szószékre, és miután feltette két mancsát a szószék párkányára, ezzel nagy ijedelmet keltett a templomban.⁵⁵ Az eseményről többnyire „tényszerűen” tudósító beszámolók 13 lapban jelentek meg az *Erdélyi Lapoktól* kezdve a *Délamerikai Magyarságig*, a hírlapok egymástól vették át az írásokat. Kivételt a *Keleti Újság* jelent, amely már ekkor is átpolitizálta a történeteket, és „többségi medve garázdálkodását látta a kisebbségi templomban”.⁵⁶ 1940-ben, a hatalomátvétel után ezt az írást eleveníti fel újra a *Magyar Lapok* is.⁵⁷

A pap jellemét illetően fontosabb megállapítást tesz Ferencz Gyárfás 1936-ban a baloldali ideológiai beállítottságú *Brassói Lapok*ban, az ekkor még mindig aktuális csíkszentkirályi áttérések kapcsán:

52 | Kétmillió lejjel károsította meg az államot a volt csíki prefektus, *Maros* 1929. 3. évf. 12.sz. 3.

53 | Lélekvásárlás. *Keleti Újság* 1931. 4. évf. 203. sz. 8. o.

54 | Így is lehet pénzt osztani, *Brassói Lapok* 1934. 40. évf. 136.sz. 4.

55 | Beszabadult medve a templomba. *Erdélyi Lapok* 1934. 3. évf. 187. sz. 8.

56 | Medvekaland a templomban. *Keleti Újság* 1934. 17. évf. 208. sz. 8.

57 | Egy „többségi medve” garázdálkodása. *Magyar Lapok* 1940. 9. évf. 279. sz. 18. o.

A román pap úgy találta, hogy nem erőszakkal, de jó szóval, segítséggel bizony el lehetne intézni az egész vizsályt – az államvallás előnyére. [...] Meglátogatta a magyarok renitensebbjeit, azokat, akik tele szájjal hirdették, hogy áttérnek, ki-kérdezte őket bajaikról, elintézte dolgaikat a megyeszékhelyen, egyszerűen úgy viselkedett, mint ahogy ma egy valódi lelkipásztornak viselkednie kell. [...]. Tanította, oktatta, vezette új nyáját, védelmezte, ha hatósággal akadt dolguk, sőt a fiaikat ingyenes helyre juttatta be az állami iskolákba. A jövőt építette.⁵⁸

Az írás számos helyen túloz, ismeretei hiányosak az eseményekről, a szerző uszít a katolikus plébános és egyház ellen, amikor azt feltételezi, hogy egy magyarországi tábornok rokonságát térítették át Csíkszentkirályon.⁵⁹ Erre válaszként érkeznek a római katolikus plébánosok védelmükbe vevő válaszok, melyek arra hívják fel a figyelmet, hogy Vlad Izidor azért bánik igen jól a híveivel, mert a privilegizált állami vallás képviselőjeként ezt megteheti és meg is kell tennie, elengedheti a képét is, de ezzel szemben a római katolikus plébános nem teheti meg ugyanezt, ugyanis rá van szorulva az egyházadóra.⁶⁰ Erre válaszként Vlad Izidor a szerkesztőséggel közölte jövedelmeit, miről így számolnak be.

1. Az agrárreform során kapott 36 hold kaszálót, melyet feles rendszerrel műveltet; 2. a Magánjavak erdőiből a gör. kat. egyházközség javára kiszakított részt templom építésre adták; 3. a város környékén levő községekben van 10 állása; ezek közül templom-helynek 6 faluban sajátítottak ki telkeket, melyeknek jövedelme együtt kb. 1500 lej; 4. kongruája havonként 2800 lej.⁶¹

A cikkíró ugyanitt tárgyalja, hogy a római katolikus plébános kongruája nagyobb, mint a görögkatolikusé, mert előbbinek 1500 hívője van az utóbbinak pedig filástól 500.⁶² A *Brassói Lapokban* megjelent írást olvashatta a *Kecskeméti Lapok* szerkesztősége is, és ennek alapján tudósította a saját olvasóit, még tovább túlozva az áttérések eredményét, de a lapban a görögkatolikus lelkész neve nem kerül közlésre.⁶³ Ezt követő további, negatív sajtóvisszhangot kiváltó esemény az, hogy amikor Vlad Izidor a mezőgazdasági kamara időközi bizottságának elnökeként felszólal Csík vármegye közgyűlésén, és úgy vélekedik, hogy sem a magyar felekezeti iskolák állami támogatására, sem a gazdakörökre nincs szükség.⁶⁴ Valószínű, hogy ezt a felszólalást nem mint magánszemély, hanem mint a Liberális Párt tagja tette, és hogy ezt a megnyilatkozást részéről a politika követelte meg.

58 | Ferencz Gyárfás: Csíkszentkirályon hatvan székely család között Tánzos Gábor magyar tábornok családjá is áttért a görög katolikus hitre. *Brassói Lapok* 1936. 42. évf. 12. sz. 4.

59 | Uo.

60 | Újabb meggondolatlanság. *Csiki Néplap* 1936. 6. évf. 4. sz. 1.; Albert Vilmos: Papok, vagy apostolok? *Csiki Lapok* 1936. 48. évf. 4. sz. 1.

61 | Albert Vilmos: Papok, vagy apostolok? *Csiki Lapok* 1936. 48. évf. 5. sz. 1.

62 | Uo.

63 | Némulnak a harangok? *Kecskeméti Lapok* 1936. 69. évf. 4. sz. 3.

64 | Ciuc megye közgyűlésén általános jellegű panaszokat tártak fel a magyar tanácsosok. *Keleti Újság* 1937. 20. évf. 28. sz. 2.; *Külföldi Szemle* 1937. 14. évf. 3. sz. 310.

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy a helyi sajtó inkább pozitívan értékelte Vlad Izidor tevékenységét. Ennek oka bizonyára az, hogy jó kapcsolatot ápolta a helyi magyar politikusokkal és közéleti személyiségekkel, ezért ezek a mindennapi együttélés érdekében nem fogalmaztak meg kritikát a pappal szemben, és szemet hunynak a pap román nemzetépítő tevékenysége felett. Az erdélyi és a magyarországi magyar sajtó viszont már kritikusabb volt vele szemben, és elsősorban a Székelyföldön románosító görögkatolikus papot látta benne.

Következtetések

A források alapján megállapítható, hogy az 1931-es csíkszentkirályi botrányos kántorválasztás után a vallásváltókat nem Vlad Izidor biztatta fel erre, hanem ők maguk keresték meg kérésükkel a görögkatolikus papot. Segítette a bajba jutottokat, cserébe „csak” a vallásváltásukat kérte, és görögkatolikus híveiről gondoskodott. Az áttért hívek nem vallási meggyőződésből váltottak vallást, hanem egyéb okaik voltak: az 1931-es események után sokan emberi méltóságukban érezték sértve magukat, másoknál anyagi vagy egyéb természetű nehézségeik voltak, és mivel rá voltak utalva a nagy hatalommal rendelkező pap segítségére, a megoldást a vallásváltásban látták.

Vlad Izidor céltudatosan tevékenykedett, ami abból is kitűnik, hogy egy olyan helyzetben, amikor a vallásváltások egyházi és polgárjogi értelmezése eltért, ő az áttérések után meghúzza a határokat. Határozottan kinyilvánította, hogy az áttértek már csakis őhozzá tartoznak: a keresztelezés, az esketés, a temetés és a hitoktatás joga csakis őt illeti meg. A római katolikus plébános személyesen és püspökén keresztül több esetben is panaszt tett a görögkatolikus lelkész számukra káros tevékenységére, de ezeknek a folyamatoknak nem volt eredménye.

Az adott társadalmi körülmények között a román papnak voltaképpen nem is volt szüksége térítőmunkára, mert a gazdasági világválság, a csíki szegénység és a helyi lakossággal az élet több területén is szembehelyezkedő románosító állami szervek mindegyre olyan helyzetet, körülményeket teremtettek, amelynek ő begyűjthette a gyümölcsét.

Bizonyos az is, hogy csíkszentkirályi működése semmiben nem különbözött a más filiáiban végzett tevékenységétől, de a Magyarországról való 1940-es kiutasításának fő oka az 1931-es csíkszentkirályi eseményeket követő vallási konverziókban vállalt szerepe volt.

The Activity of Vlad Izidor, a Greek Catholic Priest in Ciuc during the Interwar Period (Special Focus on the Religios Conversions in Sâncrăieni)

Keywords: Greek Catholics, Roman Catholic church history, religious conversion, ethnicity, Romanian nationalism, village community, Szeklerland

The study utilizes archival and press sources to examine the activities of Greek Catholic priest Vlad Izidor in Miercurea Ciuc and Sâncrăieni during the interwar period. The author seeks to answer what social, economic, and ideological circumstances led to the conversion of Roman Catholics to the Greek Catholic rite during this time.